

Սիւրմէեան, Յ. Ձեռ. Հալէպի, Ա Հա-
տար, Թիւ 21. էջ 54:

2. — Աւետարան, 1265ին, Թէպոս-
փակակալի պատուէրով. — էջմիածին,
1955, Օգոստոս, էջ 55 (30):

Դ. — Առաքել Հնազանդեանց, Կազմա-
րար, աշակերտ Սարգիս քահանայի, 1260ին
կազմած է Կիրակոս քահանայի տարի մը
առաջ օրինակած Աւետարանը (Սիւրմէ-
եան, Ա. էջ 55): Այս աւետանի կազմա-
րարին գործունէութիւնը շարունակուած
է Հոռոմկլայի Հայրապետանոցին մէջ,
1262—1278. — Սիւն, 1948, էջ 318:

Ե. — Գրիգոր Կրօնաւոր Գրիչ, ունի
Աւետարան մը, զոր սկսած է օրինակել
Մաշկեորի մէջ 1269ին, և աւարտած է
Անդրէասանց վանքը. զգի անտուն, ան-
տեղ շրջէաք, ոչ ունելով տեղի հանգըս-
տեան. — Սարգ. Թ. 111:

Զ. — Կոստանդին Գրիչ, աշակերտ Յա-
կոբ Կաթողիկոսի, որուն կրօնաւոր Աւե-
տարան մը սկսած է գրել Մաշկեորի վան-
քին մէջ, և աւարտած է ի Դրազարկ,
1274ին: Մագաղթիայ սոյն Աւետարանը
յաջորդ տարին կազմած է Առաքել Հնա-
զանդեանց. — Սիւրմէեան, Յ. Ձեռ. Երեւ-
նաղէմի, էջ 336: Պաշարեան, Յոսեփ,
Զ. Հատար, էջ 25 Ձեռ. Ս. Յ. Թ. 1955:

Է. — Յովնանէս Գրիչ, 1322ին օրի-
նակած է Շարակնոց մը, զի վայելումն
... տէր Պաշարի եպիսկոպոսի, ոպտա-
ւորի սուրբ Կարապետին. — Հանգ. Ամս.
1896, էջ 343: Խաչիկեան, Հիւստակա-
րաներ, էջ 177:

Ը. — Բարսեղ Վրդ. Մաշկեորցի, Հե-
ղինակ. — Այստեղ 1325ին գրած է իր ծա-
նոթ երկը, Մեկնութիւն Մարկոսի Աւե-
տարանին, որուն սկզբնաբերին Բ. Մառ
միայն, հեղինակին իսկ գրչին եւած, հա-
սած է մեզի, և կը դառնուի ի Ս. էջմիա-
ծին (Շոգակաթ, էջ 211: Կար. Թ. 1292:
Այսմ Ձեռ. Երեւանի, Թիւ 314): Տպուած
է ի Կ. Պոլիս, 1826 Թուին:

Ն. ԱՐՔ. ԵՈՎԱԿԱՆ

ԳՐԱԴՈՍԱԿԱՆ

«ՔՐԻՍՏՈՍ՝ ՄԵՐ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳԸ»

Մօտ օրէն երբորդ ապագութեան
բախտին արժանանալիք Վաստաւածաւայ-
րճը գրքոյկէն և Վարեխոսութիւն Սըր-
բոց՝ հատորիկէն ետք, Հայր Վաչէ հրա-
պարակ եկած է անցեալ ածառ վերսյիշ-
եալ խորագիրը կրող իր երբորդ երկու-
սիրութեամբ, լոյս տեսած գործնաւ վե-
նետիկի Ս. Ղսդարաւ Տպարանէն, 108 է-
ջերով, գեղակաւ և մաքուր ու ճաշա-
կաւոր ապագութեամբ:

Մօտ երկու տարիներ առաջ ՎՍԻՆՆԻ
էջերէն առիթը ունեցած էինք գրախօսե-
լու Հայր Վաչէի երկրորդ գործը: Գոհու-
նակութիւնը ունինք հոս յայտնելու թէ
այդ առիթով մեր մասնանշած լեզուա-
կան անփութութիւններէն ու քերականու-
կան կանոններու զանցումներէն գրեթէ
ոչինչ է մնացած այս վերջին հատորին
մէջ: Հայր Վաչէ յաջողած է սրբագրել
ինքզինք, իր սճը գործնելով տեղի ա-
ռոյժ ու իր նախադասութիւնները կա-
ռուցանելով գրեթէ անթերի ճարտարա-
պետութեամբ:

Գալով գրքի նիւթին, ինչպէս խո-
րագիրը արդէն կը բնորոշէ, ան կը շո-
շափէ քրիստոնէական կրօնի էութիւնը
կազմող և քրիստոնեայ հաւատացեալի մը
հագեար կեանքին համար այնքան կեն-
սական դեր ունեցող Խորհուրդը, Ս. Պա-
տարագը, այսինքն հայցիմ ու գիծիմ մա-
տուցումին ետին կեցող քրիստոսի ճան-
սատու մարմինն բաշխումն ու քաշարար
արեան հեղուքը ի խնդիր մարդկային
ցեղի փրկութեան:

Հայր Վաչէ այս անգամ ընտրած է
նիւթ մը, ուր կարող ըլլոյ ազատօրէն
արտայայտուել, առանց աստուածաբանա-
կան խրթին հարցերու կամ դաւանաբա-
նական մանաւանդաւոր խնդիրներու մէջ
մօլորելու վախին: Ունի սրաչ ըսելիքներ

և գիտէ համոզիչ ու արամբանական գե-
տին մը ճարել իր գաղափարներուն:

Գիրքը կը բացուի «Ինչ է Պատա-
րագը» հարցումին տրուած լուստաբանիչ
պատասխանով մը, որուն կը յաջորդէ
Հին Ուխտի մէջ զոհի կամ ողջակէջի ըմ-
բռնումի մասին շահեկան տեղեկութիւն-
ներ: Հին իմաստը Պատարագ բառին: Անոր
յաջորդող էջերուն մէջ հեղինակը լայն
տեղեկութիւններ կու տայ Հրէից Պատեթի
առին ժաման, երբ զատկական գառին
գննումը տեղի կ'առնէնար իբրեւ նախա-
նշանը Գրիստոսի Ս. Խաչափայտին վրայ
պատարագեցուն: Այդ առթիւ տրուած
են նաև շահեկան բացատրութիւններ Պա-
տեթի թուականին մասին, միանգամ ընդ-
միշտ մտքերէ վանելու համար չփոթը թէ
մեր Տիրոջ խաչելութեան տարին Պատեթը
չարթուան մը օրուան էր գուգադիպած:

Այս բոլորը արուած են գրքին առա-
ջին երկու գլուխներուն մէջ: Գալով եր-
րորդին՝ Հայր Վաչէ հոն կը խօսի Ս. Պա-
տարագի իմաստի և մատուցումի կերպե-
րու մասին քրիստոնէական սկզբնական
յրլաններուն: Պէտք է ըսել թէ այս
Գլուխին մէջ է միայն որ հեղինակը կը
մօտենայ — և չէր կրնար չմօտենալ —
գաւառական հարցերու, երբ իրաւամբ ոչ-
ուղղափառ կը նկատէ տեսակէտը Բողոքա-
կան կարգ մը աղանդաւորներու, որոնք
կը ժխտեն կենսական գերն ու կարեւորու-
թիւնը Սուրբ Պատարագի Խորհուրդին:
Մտացելու համար հարցեր են, օրինակ՝
կաթուղիներու մօտ ընդունուած Թիւ Պա-
տարագի դրութիւնը, կատարուած պար-
զուպէս ածամանակ շահելու մտահոգու-
թեամբ, առանց բան մը գեղչելու Սուրբ
Խորհուրդին վերաբնեւն:

Չորրորդ և վերջին Գլուխը անտա-
րակոյս որ ամենէն շահեկան մասն է
գրքին: Հոն արուած է իմաստը Հայց.
եկեղեցւոյ Ս. Պատարագի Խորհուրդին
զանազան մասերուն: Բացատրութիւններ
կան Սուխալից Պատարագի, Հաւատացից
Պատարագի, Իրիսարիում—սրբազոնութիւն և
Ս. Խորհուրդին այլ հանգրուաններուն
մասին: Բան մը որ յոյժ կենսական է իր
հոգեկան կեանքին մասին անդադառնա-
լու ոտակ իւրաքանչիւր հայորդիի:

Հոս պէտք է յայտնել թէ Ս. Պատա-
րագի արարողութենէն մեր եկեղեցւոյ
անդամներուն նկատելի բացակայութիւնը
կամ ներկայութեան պահուն տնպատկառ
կեցողութիւնը ու վերաբերմունքը արդիւնքն
են մեծ մասամբ կատարուած իմաստին
անոնց անհաղորդ մնալուն, Ս. Խորհուրդի
ծաղեքներուն թափանցելու իրենց անկարո-
ղութեան: Անոս այս կարեւոր պահասն է
որ լրացնել կու գայ Հայր Վաչէ և ահա
թէ ինչու մեծ է մեր գնահատանքը իր
այս երախտաշատ աշխատութեան հանդէպ:

Իսկ գրքին վերջաւորութեան կցուած
մատենագիտութեան — հոյ թէ օտար այ-
լազան աղբիւրներ ընդգրկող — ըստ բա-
ւականին ճոխ ցանկը ապացոյցն է այն
անխոնջ աշխատանքին՝ զոր տարած է
Հոգեշնորհ Հեղինակը, զսպանակուած կրօ-
նական մաքուր խանդէն ու իր հօտին
հոգեւորապէս օգտակար ըլլալու ազնիւ
առաջադրութիւնէն:

Կը շնորհաւորենք Հայր Վաչէն իր
այս գործին հրապարակման առիթով,
յայտնելով որ յաջորդ իր գործը եւ, 32
էջնոց գրքոյի մը՝ «Տէրունական Աղօթքը
Քրիստոսի Չարչարանաց Մէջ» Սիոնի այս
Թիւին հետ դուրս կու գայ մամուլէն, այս
անգամ Տպարանէն Ս. Յակոբեանց Մայ-
րականքին, որուն ամենէն համակրելի ու
հաւատաւոր Միաբաններէն մէկը եղած է
ու կը մնայ Հոգեշնորհ Հեղինակը:

Գեորգ Ս. Ճինլիվիջեան

